

Török Nándor

Alkonyat

A szakadt pókháló gyűrött foszlányait
a sápadt telihold fényöve szövi át,
az éj most ébreszti gonosz leányait,
kacajuk széttöri a csend üvegpotharát.

Hűvös padlásszobám titokzatos terét,
a homályban egyedül őrzöm, szótlanul,
nesztelen hallgatom a rejtély mesterét
a csendet, a csendet, ki beszélni tanul.

Suttogása a gondolattal elvegyül,
visszhangzanak bennem az ismerős szavak,
ha megfáradtan a táj el-elszenderül,
a csend szólít halkán, hangja te vagy magad.

Búcsúzás

Álltam az esőben,
és a cseppek peregetek arcomon.
Álltál az esőben,
és a cseppek gördültek arcodon.
Álltunk az esőben,
arcunk a vízfátyolban összeért,
és én tudtam,
hogy azt a forró gyöngyszemet,
mi arcomra hullva égetett,
nem a felhők nemzették fölöttünk.

Emlék

Pihés bőröd melege.
Talpad sima, hús jege.
Karodnak vad szorítása.
Ujjaidnak biztatása.
Cirógató hajad selyme.
Óvó öled, nemes kelme.
Égig érő sóhajod.
Szemed, amely rám ragyog.
Nyakad büszke márványíve.
Kebledben a világ szíve.

Enyém volt e bájos világ.
Kedves emlék: almavirág.

Harmónia

Amott egy mező, fehér kötényben,
és elterül a nagy dombon túl.
Itt fenyőfa áll a holdfényben,
rajta kiscsengő meg-megkondul.

Amott diófa vigyáz a tájra,
varjak csapata fekete folt.
Bodza tövében sün nyugodt álma
ehhez hasonló soha nem volt.

Itt a békességnek lampionja
a félhomálynak úgy udvarol.
Szerelmünknek hűségess spionja
megérkezik és belém karol.

Ott a patakban, valami csobban,
vadkacsapár zsombékost keres.
Itt, párnák közt érzem a legjobban
vágyva, hogy most ölelj és szeress.

Gyógyír

Kertünk fölött kábán köröznek a varjak,
készülődnek ők is, és készülődök én,
hogy szívünkbe sajgó sebeket vakarjak,
fájó emlékeket a télnek küszöbén.

Kampósan görbülő körmeim növesztem,
s látom nagy szemedben a villogó vágycsípőt,
hogy áldás legyen a veszted és a vesztem,
a diófa alatt vess ma nekünk ágyat.

Szőnyegünk az avar, pokrócunk a moha,
szobánk a világ és bámul reánk a hold,
fénye ilyen fehér még nem volt tán soha,
függönyünkön pedig ezer csillag a rojt.

Szellő cirógatja hajunk minden reggel,
álmunkba lányaink szép mosolya repít,
és ha felébredünk, szívünkön egy heggel,
őszinte mosolyuk meggyógyít és segít.

Hasonlatok

ajkad félig kinyílt néma rózsza
szemed csermely hol csillagok fürödnek
hajad játszadozó szellők búvóhelye
melled szelíd jóllakott galambpár
tested feszülő húr virtuóz hegedűjén
kezed... a kezed hideg ajtókilincs szobám ajtaján

Bárány László

A professzor és a művésznő

- Ismernem kellene? - A tanár mintha keresgélte volna emlékei között. - Milyen Erika is?

- Asztalos Erika. Ne mondd, professzor úr, hogy nem tudod, kiről van szó - kajánkodott a szervező. - Egy ilyen szép bemondónőt mindenki ismer a televízióból, még a magadfajta szobatudósok is. Máskülönben kitűnő előadóművész.

- Hogyne, hogyne... Miért nem ezzel kezdted? Tehát ő olvasná föl a szemelvényeket.

- Ugye, így már számíthatunk rád...

- Mintha nem mondtam volna az előbb is igent - méltatlankodott a tanár. - Máskor sem tértem ki a fölkérésed elől. Megtartom az előadásokat. Melyik városban is?

- A válasz hallatán bosszúsan tette hozzá: - Onnét csak kocsival érek haza rendes időben. Pedig jobban szeretem a vonatot, azon lehet dolgozni. Na, mindegy, legyen.

- Nagyszerű, akkor két legyet ütünk egy csapásra. Igazában kérni is szeretnék, hogy vidd magaddal Erikát. Éppen csütörtök esténként van egy kulturális rétegműsora a stúdióban, fél tízig föltétlenül Pestre kell érnie. Sokat segítenél.

- Természetesen viszem és hozom - mondta a tanár. Röviden megbeszélték még, hogy néhány nap múlva visszatérnek a részletekre. Addig ő összeállítja a sorozat tervét a vége felé közeledő huszadik század irodalmáról. A címe talán ez lesz: Avantgárdtól a posztmodernig. Vagy Remények és búcsú? Sosem elégítette ki sem a társadalmi, sem a művészeti izmusok szerinti korszakolás. Most kipróbálhatja a maga másfajta megközelítését.

Letette a telefonkagylót, de egy ideig még álldogált a készülék mellett. Eltűnődött azon, hogy vajon miért tett úgy, minden előzetes megfontolás nélkül, mintha nem ismerné a bemondónőt. Úgy titkolódzott, mint gyerekkorában, ha takargatnivalója akadt.

Felesége vacsorázni hívta, de - noha éhes volt már - halogatta az asztalhoz ülést.

Az esti híradó alatt feszengve jobbra-balra pillantott, nehogy Katinak föltűnjön Asztalos Erikára állhatatosan szegeződő tekintete, pedig mindketten a képernyő felé fordultak, nem is láthatták egymás arcát. Ő szeretett adás közben is beszélgetni, de ez zavarta a másikat, próbált hát leszokni róla.

Másnap azon vette észre magát, hogy bár egyedül nézi az adást, mégis igyekszik meg-megszakítani a műsorközlőre irányuló kitartó figyelmét, árulkodó érdeklődését. Rádöbrent, hogy többet lát Asztalos Erikában, mint „médiaszemélyiséget”. Egyhangú vezetéknevét szépnek, dallamosnak érezte. Új hajviseletét meglepő módon ismerősnek találta. Töprengett, hogy vajon honnan, s ekkor emlékezetébe ötlött

Kati egyik fényképe fiatalasszony korából. Első érettségiző osztályának a tablójára készült, ugyanolyan frizurával. E keretben a két arc nagyon hasonló volt.

– Magával nem lehet közös témát találni, csak a magas kultúra, a tiszta szellem szintjén... – mondta Erika, visszajövet talán a harmadik útjukról, miután többször megvitattak mondvacsinált esztétikai kérdéseket. – Gyarló földi dolgokkal nem is törődik?

Ő kínos nevetéssel igyekezett kifejezni, hogy korántsem hízelgőnek, sokkal inkább elmarasztalónak tekinti ezt az észrevételt. De nem akart köznapi, könnyen személyessé váló témákra térni.

– Beszéljessünk Erikáról! – válaszolt kitérően.

– Csak a foglalkozásomról mondhatok bármit, családom nincs, egyedül élek. Tanárnak készültem én is. De a szaktárgyakban nem igazán tűntem ki a főiskolán, csupán a szép kiejtésemmel, s ez vezetett tantermi dobogó helyett a pódiumhoz.

– Biztos vagyok benne, hogy pedagógusként éppúgy bevált volna.

Erika ingatta a fejét:

– Sajnos nem.

– Honnan tudja?

– Hiányzik belőlem a jó nevelők legfontosabb tulajdonsága.

– Mire gondol?

– A gyerekszeretetre. Nem tudok mit kezdeni a kölykökkel. Ilyen fogyatékkal pedig nem szabad a pályára lépni.

Mintha hideg fuvallat érte volna a tanárt. Már tizenévesen sem vonzották igazán a kisebbekkel nem szívesen foglalkozó lányok, később az anyaszereptől idegenkedő nők. Mégsem támadt benne rosszallás, inkább csak mélységes sajnálat egy olyan ember iránt, aki elszalasztja a legtöbbet érő élményeket. Határtalan örömmel gondolt arra, hogy felesége és a bemondónő inkább csak külsőre hasonlít.

– Végzetzerű volna, hogy kapcsolatkézsége a felnőttekre korlátozódik? – kérdezte. – Nem változhatna meg a tanítás gyakorlatában? Erika is volt gyerek. Van testvére?

– Ketten vagyunk, lányok. De apánk katonás természetű, és sosem bocsájtotta meg, hogy egyikünk sem született fiúnak. Nem ismerem a meleg családi légkört. Nem tudnék melegséget sugározni.

Ha felnőttől szenvedett valaki sérelmet, miért a gyerekeket rekesztené ki a szívéből? – akarta ő kérdezni, de tudta, hogy az érzelmekben másféle következetességet kell keresnie.

Valamikor szeretett volna pszichológus lenni. Gimnazistaként barátkozott lányokkal, akik Erikához hasonlóan sebzettek voltak, és már-már örökre feladták a kötődés reményét. Meg akarta győzni őket, akár sikerül, akár nem, az emberi ragaszkodás lehetőségéről. Igyekezete nem volt egészen hiábavaló, s úgy vélte,

másokra is tudna hatni, hogy könnyebben viseljék lelki terheiket. De barátságot nem ápolhatott mindenkivel, ezért feladta a lélekgyógyászat tervét, s tanár lett. Most megint kísértést érzett, hogy leolvassza a jeget egy női szívről, ám nyomban érezte a kockázatát.

Kibúvót keresett, hogy gondolkodási időt adjon magának: meddig akar elmenni a személyes hangú eszmecserében? Nagy általánosságban beszélt arról, hogy a te remtés koronái a nők. Ez régi meggyőződése volt, és anélkül tudta fejtegetni, hogy közben odafigyelt volna. Máson járt az esze. Szerette volna előadását szokása szerint frissiben újragondolni, hogy a következő alkalomra tökéletesíthesse. De tudta, hogy majd fel kell vennie az elejtett fonalat, ám jó lenne, ha semleges hangnemben sikerülne.

- Csak röviden lezárandó a szakmai vonatkozásokat: kíváncsi volnék - tudakolta közönyös hangon -, hogy kirajzolódott-e valamiféle vezérfonal az előadásomból.

- Leginkább civilizációkritikának nevezném - latolgatta a bemondónő -, habár...

- Jeles a válasza, kedves kolléganő - alakított tréfásan vizsgáztatót a tanár. Szerette volna hozzátenni, hogy még lélektani irányultságra is törekedett, de megszólalt benne a vészcsengő: ez a fogalom olaj lehet a tűzre. Azt mondta inkább: - Némi bölcséleti embertant szintén igyekszem csempészni a gondolatmenetbe.

- A mentalitástörténet is illenék rá.

- Abban talán elsikkadna az egyéni sokféleség. Mint a szociológia szerepeiben. De ha már itt tartunk... Magára anyai szerep vár. Miért korlátozná mintaként az édesapja?

Erika nem válaszolt. Ő meg arra gondolt, hogy éppen úgy ülnek egymás mellett, mint a televíziónézők, de itt nincs okuk a hallgatásra. Ha beáll a csönd, az előbbutóbb kínessá válik. Úgyszólván találomra arról rögtönzött kiselőadást, hogy a posztmodern hívei tetszésük szerint hol belül, hol kívül helyezkednek a modernitáson.

Erika halkán jegyezte meg:

- Magát általában konzervatívnak mondják.

- Ebből annyi igaz, hogy sem öncélú újíto, sem merev hagyományápoló nem vagyok, hanem válogatós értékőrző.

Erika hangjából mellébeszélés elutasítása érződött:

- Nem a művészetfelfogására értik a maradiságot, hanem a magánéletére.

- Ugyan, ki foglalkozna velem? Kiktől hallott volna rólam?

- Kollégáktól, tanítványoktól. Mindenkinek mindenkivel vannak közös ismerőseik a főváros nevezetű nagy faluban. Maga húséges férj, zárkózott ember hírében áll.

Ő kényelmetlennek találta a témát, s a nők önmagukról beszéltetésében keresett menedéket:

- Én Erikáról semmit sem tudok másoktól.

– Talán jobb is. El sem merem képzelni, hogy milyen hírem lehet. Különben miért akarna minden második férfi kikezdeni velem?

– Nem akarok hízelegni, de aligha szorul magyarázatra, hogy vonzódnak Erikához a férfiak.

– Érdekesnek vélik a munkámat, izgalmasnak a világot, amelyben forgolódom. Ennyi az egész. Nem győzők kitérni előlük.

– Mindenkit csak nem ráz le? Ha egyedül él is, gondolom, kapcsolata még lehet.

– Kellemes izgalmat érzett, mint diákkorában, amikor a lányok válaszaiból az esélyekre következtetett. Pedig most nem efféle szándék vezette. Mégis...

– Volt részem tartós együttélésben, de az mostanában ér véget.

Ő inentől nem kérdezett, hajuknál fogva előrántott beszéd témákra szorítkozott. A csevegést egyoldalúan erőltette, hosszas hallgatásokkal. Végre megérkeztek a pesti stúdió elé.

Erika nem szállt ki rögtön a kocsiból, mint egy taxiból; érezhetően barátságosabb búcsúzásra gondolt. Átmenet nélkül tért vissza a bizalmas hanghoz:

– Akár férjhez is mehettem volna.

– Miért nem tette?

Erika a távolba nézett. – Mert ő sem akart gyereket. Akkor meg minek? Ha legalább egyikünk akart volna... talán engedek én is. Bár nem. Vele akkor sem. Ő apának?! – És legyintett.

A tanár kiszállt a kocsiból, hogy ajtót nyisson a hölgy előtt. Közben lázasan gondolkodott, hogy most hallgathat-e. Végül megkérdezte:

– Milyen ember?

Erika is kilépett a járdára; már kezét nyújtotta, hogy induljon. Tett egy fél fordulatot:

– Nagyon nem olyan, mint maga.

Határozott léptekkel bement az épületbe, de közben egyszer hátrafordult; tekintete kérdőnek vagy biztatónak tetszett.

A következő előadásra vegyes előérzetekkel készült. Engedje-e, hogy Erika kedvező véleménye hízelegjen hiúságának? Minek, ha nincsen célja vele? Olyan közönséges lenne, mint egy filmcsillagért bomlani... Ha kalandra vágyna, ott volna a sok női hallgató az egyetemen, akikre nem irányul pletykaéhes közfigyelem. Fiatalabb amúgy sem lenne tőle, csak lejártná magát.

Három nap múltán a szervező fölhívta azzal a hírrel, hogy a bemondónő gégegyulladás miatt nem tudja vállalni a soros fellépést. Jól szavaló helyi diáklány ugrik be helyette.

Szerda este Erika telefonált, alig hallható hangon, s kérte, hogy másnap vegye föl a szokott helyen.

– Megkockáztatná a hangszalaggyulladást is? – kérdezte ő bizonytalanul.

- Nem lépek föl - válaszolt Erika rekedten -, csak nem szeretnék kihagyni egyetlen alkalmat sem.

Mit volt mit tenni? Megköszönte a megtisztelő ragaszkodást.

Most örült, hogy nem a vonatot választotta. Ott az útitársak szemközt helyezkednek el, látják egymás arcát. Itt az autózás meg alig kell figyelniük a másikra, mondhatják nyugodtan a magukét.

Mégis másképpen alakult. Erikának a betegség menlevelet adott a hosszas hallgatáshoz, s öbönne kialakult a meggyőződés, hogy nem is kíváncsi a mondandóira, tüntetően elengedi füle mellett a szakmai okoskodásokat. De gyanítani kezdte, hogy nem csöndre vágyik, hanem mást akar hallani tőle. E sejtéstől egy-két szó után maga is megnémult.

Az egyre nyomasztóbb várakozás közben arra gondolt: mi van, ha netán megtetszett ennek a nőnek. Erika is érezhetett hasonlóan az ő részéről. Nem éppen férfias határozottsággal ejtett egy-két mondatot arról, hogy most végzi fejben az utolsó simításokat előadásának vázlatán, majd végképp magába zárkózott. Dermesztővé vált a társalgás hiánya.

Amikor hazafelé indultak, előírásosan érdeklődött Erika közérzete felől:

- Biztosan nem tett jót a kocsi száraz melege. Kímélje a hangját! - Ezzel az ürügyel egy rövid időre sikerült megindokolnia a szótlanúságot.

Meglepte, hogy a beállt csöndben mintha a háttérzajok is csak távolból vagy halk visszhangként hatoltak volna el hozzá. A percek cammogó lassúsággal követték egymást, de furcsa módon nem érezte az idő sürgetését.

Hirtelen tárgyilagossággal fogalmazódott meg benne egy mindeddig lappangó kérdés, mintha őt nem is érintené. Ha azért tetszik valakinek egy nő, mert feleségére emlékezteti, annak az asszony vajon örülne-e?

Még el sem tudott töprengeni ezen, amikor újabb kérdés ütött szöveget a fejébe: mi lett volna, ha fordított sorrendben ismeri meg őket? Akkor az utóbbi volna az igazi, s felesége az, aki csupán emlékezteti rá?

Akár ha egyedül ülne a kocsiban, olyan higgadtan próbálta megoldani a talányt, de nem jutott egyről a kettőre. Sokáig törte a fejét, fel sem tűnt neki, hogy már a főváros közelébe értek. Erika változatlanul csalódott hangulatban ült mellette, de hallgatása már nem volt annyira feszélyező, ennyi idő után túltette magát rajta. Más lenne, ha viszonyról volna szó. De a rokonszenvezésről, netán a tetszésről senki sem tehet. Az még nem hűtlenkedés.

A belvárosban kitette a bemondónót. Szinte felszabadultan tárta ki előtte a kocsi ajtaját, és gyorsan elköszönt. De képzeletben máris belefogott, hogy megossa vele töprengéseit. Jóleső volt ez a gondolat kísérlet: megértő hangnemben sikerült végigvinnie sosemvolt kapcsolatukat a találkozástól a búcsúig.

Otthon csak felesége várta; abbahagyta a dolgozatjavítást. Az előadás sikeres-

sége felől érdeklődött, örült a kedvező fogadtatásnak, akárcsak pályakezdő körökben, mert tudta, hogy ő kényes a munkája eredményességére. A gyerekek még nem jöttek haza egy koncertről. Hozzá kellett szoknia a távollétükhöz, csaknem felnőttek, talán már nem sokáig lesz közös a családi fészük. Leült a televízió elé vacsorájával meg egy pohár sörrel. Szórakozottan pillantott a képernyőre, s meglepetten látta Erikát, amint kissé ugyan rekedtes, de kellemesen bűgő hangon vezetési szokásos műsorát.

A hátralevő két előadásra azzal a szándékkal készült, hogy út közben szívélyes, de minél személytelenebb kapcsolatot alakít ki a bemondónővel. Nem kell egymásra nézniük, ő végig az utat figyeli. Hajdan a hintóban, a postakocsin még szemben ültek az emberek; az autó, a vezetés könnyen elidegenít.

Egy hét múlva Erika jóval beszédesebb kedvűnek mutatkozott, mint eddig bármikor. Szinte lelkendezett:

– Azt mondta egy barátnőm, aki magát is hallgatta az egyetemen, hogy soha, senki sem kételkedett a tárgyilagosságában, még ha buktatott is. Legendásan igazságos.

Illett elhárítania a dicséretet:

– A bölcsészkaron ilyenek a tanárok.

– Ne szerénykedjen! Rajonganak magáért.

– Gyerekbetegség...

– Nem-nem. Szerintem is superman. Pedig már nem vagyok gyerek.

Vettem észre – mondta volna ő, de idejében elharapta a szót. Erika folytatta:

– Ha tudnám, hogy egyszer ilyen fiam születik, talán még vállalnám is az anyaságot.

– Házasságot?

– Az más kérdés. A normális pasik mind foglaltak. Csupa taplókkal hoz össze az élet. Hajtják a nőciket, egy szavukat sem lehet elhinni. Hozzájuk hasonló utódra nem vágyom.

– Milyenről álmodik?

– Megbízhatóról, komolyról, tapintatosról, jó humorúról, műveltről.

– Ezek nem egy gyerek, hanem egy felnőtt érényei.

– Minden kisfiúból férfi lesz egyszer. Magában is a leendő fiamat látom. Nagyon szerencsés a felesége, amiért ilyen hűséges férje van. Nem is tudja, milyen ritka.

Ő zavarba jött: – Mit mondhatnék erre? Aki csapodár, nem valószínű, hogy bevallja. Hagyjuk.

Megint rájuk telepedett a csönd. Hosszan hallgattak, de most már mintha bizalmasabban. Törte a fejét, hogy vajon akar-e tőle valamit ez a nő, vagy inkább csak próbálgatja vonzerejének a határait. Mindegy, ki fogja húzni a fennmaradt csütörtököket. Nem kell a csöndnek fagyosnak lennie kettőjük között, telhet baráti hangulatban az idő, ha csak nagy ritkán szólnak is. Szinte buzdította Erikát a bóbiskolásra:

- Irigylem, hogy nyugodtan élvezheti a táj szépségét, akár elszundíthat. Nekem az aszfaltcsíkot kell bámulnom.

- Nem látni messzire a sötétben.

- Hétről hétre hosszabbak a nappalok. Tavaszodik.

- Igen. Kinyílnak a virágok és a szívek. Habár nem mindenkié.

Kire célozhatott Erika, nem tudni. De találni biztosan talált, mert az ő gondolatai attól fogva ekörül forogtak. Elképzelte, hogy milyen lenne, ha engedne a visszatért fiatalság ábrándjának. Újra átélhetné lépésről lépésre a hódítás izgalmát, amelyet annak idején olyan édesen vérpezsdítőnek érzett, még akkor is, amikor nem ért vele célt.

Rá kellett ébrednie, hogy megmosolyogtató csapdahelyzetbe került. Tökéletesen mindegy, hogy hagyja magát sodortatni a kaland ígéretétől, vagy ellenáll a csábításnak. Útjaik mindenképpen elválnak. Ha megfosztaná magát a húséges férj dicsfényétől, akkor az érdekessége egy csapásra megszűnne. Döntési szabadsága, ha úgy tetszik, korlátlan; de vehetjük úgy is, hogy a nullával egyenlő.

Az utolsó előadás hetében el-elfogta a töprengés. Tegyük fel, bár csak hosszabb ismeretség után lenne igazán hihető, hogy egy nő komolyan gondolja: mástól semmiképpen sem, csakis a kiválasztott férfitől szeretne gyereket. Ha ez a családos ember történetesen nem akar engedni a kísértésnek, akkor vajon teljes felelősséggel viselkedett? Nem éppúgy mondhatnánk-e, hogy meddőségre ítélt egy reménybeli anyát, és megvonta az élet lehetőségét egy világra jöhető gyermektől?

Az odaúton mintegy mellékesen megjegyezte Erikának:

- Csak fiút említett, amikor utódról beszélt.

- Mert annak lenni jó. A lányok majdnem mindenképp ki vannak rekesztve.

- De nélkülük fiúnak lenni sem érdemes. Engem például halálra untatna, ha csak férfi műsorvezetők lennének. Sok ember szívesen cserélné munkát Erikával. Miről maradt le az előnytelen születése miatt?

- Például a kezdeményezés lehetőségéről a partnerkapcsolatban.

- Ma is így volna? Azt hittem, utoljára az én időmben volt ez a helyzet.

- Ne célozzon a korára!

- Miért ne?

- Nem szeretem hallani. Maga kortalan.

Legyintett, hallgatott. - Mézesmadzag? - gondolta fanyarul. - Ha az előbb a bemondónőket dicsértem volna, s nem férfi kollégáikon fanyalgok, akkor most azt hihetném, hogy a hízelgésemet viszonzza. A fiatalabbakat sosem mondanák kortalannak. - Elhatározta, hogy a visszaúton csakis szakmai kérdésekre tereli majd a szót.

Igyekezett is úgy tenni. Bőven kínálkozott lehetőség az elméleti fejtegetésekre, mert ezúttal már az összes előadást értékelhették.

- Érdemes lenne gondolkodni a folytatáson - mondta végül Erika.

Ő bizonytalan volt benne, hogy ez mire vonatkozik, s úgy döntött, félreértések elkerülése végett a sorozatra érti:

- Hogyne. Most következnek a jövő század irodalma. - Elmosolyodott. - Némely fiatal pályatársam dolgozatai tanúsíthatják, hogy értekezni műelmények nélkül is lehet.

- Megint szóba hozta az életkort...

Mondjam neki - tűnődött -, hogy nincsen bajom a korommal, nem vágyom vissza a fiatalságba? Ifjú emberként nyomaszthatna többek között az, hogy ha életet adok, akkor a magyarság fogyása ellen teszek ugyan, de hozzájárulok a Föld túlnépéséhez. Szerencsére vannak már gyerekeim, megtehetem, hogy lerázom magamról ezt a pusztá feltevésésként is hamvába holt gondot. - Nem életévekről beszéltem - pontosította az elhangzottakat. - Inkább olvasottsági korról, az intelligenciakor mintájára.

- E tekintetben örülnék, ha már jóval öregebb lennék, nem ilyen „szemtelenül fiatal” - mondta Erika enyhe kacérsággal. - A főiskola elvégzése után semmi sem kényszerített rendszeres olvasásra. De tenni fogok róla, hogy sürgősen pótoljam a hiányosságaimat. A munkám is megkívánja. Szeretnék egyszer eljutni oda, hogy önálló estet állíthassak össze magamnak, és ne csak alkalmi versmondó legyek. Ha már itt tartunk: elfogadná a felkérésemet egy közös beszélgetőműsorra a stúdióban? Azokból a kérdésekből indulhatnánk ki, amelyeket érintettünk. Természetesen ki kellene válogatnunk a „művelt nagyközönségnek” is izgalmasakat.

- Nagyon megtisztelő az ajánlata, de mostanában feszített ütemben dolgozom egy kéziraton. Térjünk vissza rá valamikor később! - Fölöslegesnek érezte kifejtetni, hogy csak előadásra kapható; az interjúkról máskor is könnyen lemondott, gyakran kihallgatásra emlékeztetik.

A bemondónő gyerekesen rábeszélő hangra váltott:

- Még ezen a héten le kell adnom a jövő évi műsortervemet.

- Ebben az esetben sajnos csak nemet mondhatok.

- És ha szépen kérem?

- Úgy kért, de mégsem megy.

- És ha nagyon szépen kérem?

- Igazán sajnálom, de nem. Nem.

- Remélem azért, hogy egy későbbi időpontban mégis megkereshetem hasonló ügyben.

- Örülni fogok, ha hallom a hangját. Jó emlékem marad az együttműködésünk, Erika nélkül szürke lett volna a sorozat. Köszönöm a lelkes munkáját!

Így váltak el, s amikor hazaért, nem kapcsolta be a televíziót.

Másnap este fölhívta a szervező:

- Hallottam Asztalos Erikától, hogy sikeresen ért véget a sorozatotok.

- Én is úgy gondolom.

- A tervéhez mit szóltál?

- Nem igazán tetszik a műfaj. Gyakorlott előadó vagyok, tudok folyamatosan beszélni. Miért hagyjam magam vallatni?

- Itt valami félreértés van. Neked kell majd faggatnod őt. Azt mondta, hogy szeretne beiratkozni az egyetemen kiegészítő szakra. A te kedvedért. Mármint hogy nálad óhajt tanulni. Bátrabban menne a felvételire, ha tudná, hogy hozzád kerül.

- Velem erről nem beszélt.

- Most már hallottad. Biztathatom? Támogatod?

Előző napi, férfias eltökéltsége jutott eszébe, amely megmásíthatatlan, s nem tartozik másokra. De most a tanárt kérdezték, ő szólalt meg:

- Hogyan mondhatnék nemet pedagógusként...

A szervező a szavába vágott:

- ... egy ilyen szép nőnek, ugye?!

Belement a közhelyes játékba:

- Képtelenség.

Arra gondolt, hogy mégis egyenesebb lenne véget vetnie a közeledésnek, mint csak várni a végére.

Két tanév elmúltával a tanár egyszer összefutott az utcán a szervezővel. Váltottak pár udvarias mondatot, s ő már ment volna tovább, amikor a bemondónőre terelődött a szó.

- Azt hittem, a vidéki utaitokon jó barátságba kerülnétek.

- Szerintem igen - felelte szórakozottan.

- Pedig olyan ... hogy is mondjam ... kétértelműen nyilatkozott rólad.

Ő meglepődött:

- Talán jobb, mintha egyértelműen szidott volna.

A szervező tettetett közönnyel megpróbálta kiugratni a nyulat a bokorból:

- Csak annyit mondott, hogy faragott képet csinálsz magadból. - Lapos pillantással leste a hatást, de hiába.

Ha engedtem volna a kísértésnek - nyomott ő el a szája szélén egy félmosolyt -, nevezhetek volna rajtam a nők, merthogy a fiatalság illúzióját kergetem. Most viszont férfiak vigyorognak gúnyosan, amiért nem élek egy kínálkozó lehetőséggel. Így vagy úgy, de neveltség tárgyává lehetünk. Magánszemélyként: annyi baj legyen, csak tanárként ne! - Eltűnődött: - Az is csupán a nézőponttól függ, hogy porszemek vagy óriások vagyunk. Éppannyi joggal láthatjuk az embereket komikusnak, mint nagyszerűnek, szánalmasnak vagy szörnyűnek. Mihez viszonyítanánk magunkat? Van talán egy másik emberiség?

Radnai István

Lehullott egy kövér falevél

meleg nyár ma még
de szürke őszi ég
mutatja közeleg

a fákon pöndörödő
levelek helyett erdő
a fák alatt gomba
messzi még a világ gondja

csak tábortűz lobog
szalonna sül bogrács rotyog
a réten labdázó gyerekek
az iskola közel ülhetnek eleget

csak a hűvösön ülnek még kevesen
ölnek lopnak csálnak elegen
de nézd a tűz lobog
fölötte keringenek füst-angyalok
jön tél fagy hideg kályha hó pokol
megöregedtél ilyenkor már más is pakol

Célszerű erotika

orchideák egzotikus virágok
mint őzek és antilopok tükre
érezkien kihívó és világos
száj vagy szemérem szíven ütne

az élet kitör a föld alól
és pázrik hogy utóda legyen
ez az örök élet szóljon baktériumról
egy-egy rügy a ringó ágyhegyen

hiszen zene és illat tollak
színek kavalkád tavaszi sárga
szírmok köztetek éled a holnap
tengerek alatt óslényeket a márga

s temetőink a szülők és ősök csontjai
amelyeken a természet rügyet fog bontani

Renn Oszkár

Sikertelen próbaüzem

(Dilettáns feltalálók)

Reggel fél hat körül járt az idő és a kisváros egy városközponti mellékutcája még teljesen kihalt volt. Egy aktatászkás gyalogos igyekezett a kétszárnyú cégfeliratos nagykapu felé. A két kapuszárnyat éppen akkor tárta ki a Vegyesipari Vállalat éjjeli őre, amikor a gyalogos férfi a cégbejáró elé érkezett. Az őr, kezében egy seprővel, meglepetten üdvözölte igazgatóját:

– De korán kelt, igazgató elvtárs! Elsőnek tetszett érkezni.

És elkezdte seperni a járdát a bejárat előtt. Az igazgató is barátságosan köszöntötte Károly bácsit, aki állandó őrzője volt az egykor nagypolgári lakótömbnek, melyet az államosítás után, némi átalakítással vállalati irodaházzá építettek át.

Az igazgató az udvaron át ment az irodájába, az íróasztalához ült a karosszékebe, és az elé készített iratköteg fölé könyökölt. Szisszentett egyet az arasznyi vastagságú kötegre pillantva. Azonnal leemelte az első dossziét a tetejéről. A borítóra nagy fekete szabványbetűkkel az egyértelmű felirat: 0017/1965 sz. ÚJÍTÁS. Kibontotta és egyre nagyobb érdeklődéssel tanulmányozta az újítás leírását, a rajzokat és a számításokat. Már a téma is meghökkentő volt számára. Soha nem hitte volna, hogy a gépesített libatömés megoldásával cégének valaha is foglalkoznia kell.

Több mint egy félórát tanulmányozta még az iratokat, mikorra tisztán látta, hogy ez egy számára is izgalmas feladat. Már kirajzolódtak előtte a szükséges személyi kapcsolatok is.

A libatömés problémája egyik barátjának megoldandó gondja. Ezért egyik legjobb szakembere minden támogatást megkapott a Duna Menti Termelőszövetkezet elnökétől és vezetésétől, hogy oldja meg a libák többezres tömegének tömését, hízalását. A libatömő gép terve, az átnézett leírások és rajzok szerint elkészült és barátja az ő vállalatánál szándékozik kiviteleztetni az újítást, esetleg a találmányt. Az újítás gazdasági eredményének számításából hihetetlen számok kerekedtek. Mikor ezt látta, összezsapta tenyerét és átkiabált az ajtón a titkárnőnek:

– Pircsi! Hozza a füzetét!

Piroska szaladt azonnal, mert látta, hogy a főnökét valami felizgatta, és ilyenkor nagyon türelmetlen, nem viseli el a késedelmet.

Már diktálta is a rendelkezéseit: Tíz órára a főmérnök elvtárs jön át hozzá négy-szemközti megbeszélésre. Tíz negyvenötre jöjjön a párttitkár elvtárs. Negyed tizenkettőre jelentkezzen a TMK-ból Keszei csoportvezető elvtárs. Tizenkettőre kérem Szalai elnök elvtársat. Ő Szigetről jön, hozza magával a feltalálót.

A titkárnő a kívánt sorban, egymásután beszélt telefonon az érintettekkel. Szerencséje volt. Mindegyikük telefonközelben volt.

Az igazgató elégedett volt magával és a megvalósítási folyamat indításával. Még egyszer átgondolta élete nagy lehetőségének kínálkozását az újítás realizálásában. A libatömő gép újítással, a Duna Menti Tsz. évi 100-200 ezer libájának értékesítésével, egy jó, akár hosszú távú szerződéssel, alig hihető díjazást lehetne elérni.

Piroska egy telefonhívást kapcsolt be az íróasztali készülékre. Pista, a tsz-elnök jó barát jelentkezett be, és kérdezte, hogy alaposan tanulmányozta-e az újítást, átgondolta-e, kitermelhető és zsebben maradó zsozsót? Mert a zsebeket ezután alaposan meg kell tömni. Időben fog érkezni a libafarmról a libatenyésztő a feltalálóval.

Az igazgató tudta, hogy elnök barátjára mindenben számíthat, mert éveket töltöttek együtt az államvédelmi hatóság egyik alakulatánál. Együtt lettek tisztek, együtt vettek részt a mezőgazdaság kollektivizálásáért folytatott harcban. Csepelről delegálták őket vidékre évekkal ezelőtt.

A titkárnő jelentette, hogy a főmérnök elvtárs időben megérkezett. Az igazgató üdvözölte, és kiszólt Pirinek, hogy senki ne zavarja megbeszélésüket.

A főmérnök nem volt diplomás mérnök, csak technikumot végzett. Kiemelt kádernek számított, de pályáját mindig kibillentette alkoholizmusa, és Budapesten már nem is tudott elhelyezkedni. Apai hátszéllel kapta meg ezt a főmérnöki beosztást.

A vállalati főmérnök hivatalból minden újításnak egyszemélyi elbírálója volt, és értékelése alapján köttettek meg a kivitelezési szerződések, történtek a díjfizetések. A főmérnök személyes érintettsége miatt nem kaphatott sem újítási, sem közreműködői díjat. Abban egyeztek meg, hogy az igazgatói közreműködői díj (az újítási díj 50%-a) felét az igazgató a főmérnöki zsebbe csúsztatja. Az igazgató nem érdek nélkül ajándékozott, mert a főmérnök apukája a Vörös Október Ruhagyár vezérigazgatója és a párt KB pótagja volt. És jól jöhet a kapcsolat az Ipari Osztály Vezetőjének meggyőzésénél a szükséges szerződés engedélyezésekor.

Megbeszélésük szerint a közreműködői díj másik felét 25-25%-ban ketten kapnák: a párttitkár, a Minőségellenőrzési Osztály csoportvezetője és a gép valóságos kivitelezője, a vállalat legismertebb gépész szakembere, a TMK csoportvezetője, a Keszei.

Az igazgató végül emelt hangon figyelmeztette a főmérnököt:

– A díjazási javaslatokat neked kell előterjesztened, esetleg megvédened. Remélem, nem lesz ebből gond. A Műszaki Osztályt most ebből kihagyjuk, mert tudálékosságukkal és túlterhelésükkel csak lassítanak a megvalósítás folyamatát. Rendben van? – kérdezte.

Rendben. Így csináljuk – felelte rekedten a főmérnök.

Azt is megbeszéltek, hogy az újító-feltaláló, a tsz. alkalmazottja, a Vegyipari Vállalatnál adja be az újítását, és a libatömő gép prototípusát a cégnél gyártatja le.

A beüzemelés a tsz. libatenyésztő farmján végzik el a szakemberek. A prototípus gyártását és üzembe helyezését a vállalati főmérnök, a MEO-vezető és a feltaláló libatenyésztő szakember folyamatosan figyelemmel kísérik és ellenőrzik. A vállalat TMK gépjavitó műhelyében a prototípus gyártása időszakában elsőbbséget kap, és a gépészeti csoportvezető más feladattal nem foglalkozhat.

Miután tisztázták a szükséges intézkedéseket, a titkárnő jelezte, hogy a párttitkár elvtárs megérkezett.

Az igazgató jól ismerte a MEO-s pártembert, és tudta, hogy semmihez nem ért, mint szakember használhatatlan, de nagyon jóban van az Ipari Osztály vezetőjével. Részesedése az újtásból nagy lökést adhat az engedélyezésnél. A vállalatnál az egyik legpotyázóbb vezetőnek ismerték. Aggódva érkezett a beszélgetésre, mert valami bajt sejtett, de az igazgató röviden rögtön a tárgyra tért. Ismertette az országos jelentőségű újtás elfogadását, a prototípus legyártásának vállalását és a várható gazdasági eredményt. A főmérnök kitért a díjazás, az újtási és közreműködői díjak tervezett elosztására. A párttitkár MEO-csoportvezető, átérezve közreműködésének fontosságát, a neki osztott részesedést szemrebbenés nélkül megköszönte mindkettejüknek. Tanulmányozásra kérte a terveket, hogy felkészülhessen.

A titkárnő beszólt az ajtón, hogy már várakozik a TMK csoportvezetője. Az igazgató a főmérnököt és a párttitkárt átküldte a főmérnöki irodába, mert négy-szemközt akart tárgyalni a kiváló gépész szakemberrel. Kérette, majd üdvözölte, amikor egyedül maradt. Leültette a tárgyalóasztalhoz, és elé rakta a libatömő gép tervcsomagját. A szakember csak némán várta az instrukciókat. A főnöki szót az is kezdődött:

– Kedves Keszei elvtárs! E tervek alapján kell két hét alatt legyártani, a harmadik héten kipróbálni és a negyedik héten világgá kürtölni, hogy megoldottuk a gépi libatömést a legtermelékenyebb eljárással, új gépünkkel. Ez a feladat. Most nézze meg! Lát-e valami elháríthatatlan gyártási akadályt? Én tudom, hogy ön meg tudja csinálni. Ha megcsinálja, hat számjegyű lesz a díjazása.

Hagyta vizsgálgatni a rajzokból olvasó embert, aki látta, hogy jól kidolgozott tervek állnak rendelkezésre, az alkatrészrajzok is precízek.

Negyedóra sem telt el, amikor a szakember felemelte fejét a rajzoktól, és a székén hátradőlve tömören fogalmazta meg véleményét:

– Hát azt hiszem, meg lehet csinálni ezt a masinát.

Az igazgató örömeiben felugrott, rögvést biztosította optimális segítségét a legyártás előkészítéséhez, melynek részleteit a gépész szakember határozza meg. A gyártás időszakában más feladatot nem kell ellátnia, egyéb kötelezettségei alól mentesítve lesz. Amennyiben külső szakértőre szüksége lenne a libatenyésztés területéről, természetesen biztosítják. Az újtó-feltaláló állandóan segítségére lesz, folyamatosan együttműködik. Rendes fizetésén felül a sikeres próbaüzem után az

újítás közreműködői díjából 25%-ban részesedik, ami nem kis összeg, mert milliós nagyságrendre van esély.

Kemény, férfias kézfogással zárták a tárgyalást, és az igazgató közölte, hogy az írásbeli szerződést a napokban az illetékesekkel aláírhatja. Az újítóval hamarosan találkozhatnak, mert érkezik a bemutató megbeszélésre. Addig a főmérnök elvtárral beszéljék meg a halaszthatatlan tennivalókat.

A két várt vendég rövid idő múlva megérkezett, és az igazgató harsányan üdvözölte a tsz-elnököt, nagy ívű öleléssel szorította magához százkilós, mosolygós barátját. Az elnök bemutatta az elismert libatenyésztő szakembert, Szita Ákos agrármérnököt, sok új eljárás és technológia feltalálóját. Az ő újítását vagy találmányát alkalmazzák a Duna Menti Tsz. libafarmjain, elsősorban a szovjet exportra termelés hatékonyságának javításában.

A mérnök középkorú, világos tekintetű, jó benyomást keltő férfi volt. Néhány bevezető mondat után már a készülék gyártási feltételei felől és a rendelkezésre álló szakemberekről érdeklődött. Az igazgató röviden tájékoztatta nem túl nagy cégének technológiai lehetőségeiről és szakemberhátteréről. Szóba hozta az újítás díjazását is, mely természetesen függ a legyártott és értékesített berendezések számától. Első évben 300-500 db gép eladása várható, mely több millió forintos díjazási lehetőséget kínál. Ha a feltaláló elvtárs egyetért az újítás bejegyzésével és a prototípus-gyártás megkezdésével, a napokban megfogalmazzák és aláírhatják a szerződéseket.

Az igazgató megkérdezte elnök barátját, hogy az elmondottakhoz van-e valami hozzáfűznivalója, de ő csak a megvalósítás gyorsítását szorgalmazná, mert a több tízezer hízott liba értékesítését kell megszerveznie.

*

A libatömő gép prototípusa a harmadik hét végére csaknem próbakész volt. Az eltelt időben az „ellenőrző bizottság” mindennap felügyelte a gyártást az illetékeseknek kizárásának biztosításával. Az utolsó héten mindennap kiutaztak az óriási tsz-libafarmra, 25 km-re a várostól. Előkészítették a próbaüzemelését. Az alapos és hosszadalmas forgatókönyv készítése közben a tsz. gazdag vendéglátását élvezték, és mindennap be is rúgtak az igazgató felháborodása ellenére. A delegáció tökéletesen elégedett volt, és a sikerben biztosak voltak, annak ellenére, hogy a gépet működni még nem is látták. Néhány beállításon még módosítani kellett, a kompresszor cseréje is szükséges, de a két gépész szakember tudta, mit kell még korrigálni. Egy este a párttitkár MEO-csoportvezető kissé kapatosan jelentett a főnökének az igazgatói irodában:

– Főnök elvtárs! Jelentem, hogy a gép próbaüzemre kész, és holnaputánra 100 liba megtömésére felkészültünk. A sikeres próbaüzem után az alkotmány ünnepét határozta meg a tsz. vezetése és a bizottság a nyilvános bemutató napjául. Erre

majd meghívják a megyei pártbizottság tikárát, az Ipari Osztály vezetőjét, a rádiót, a *Népszabadságot*, a *Szabad Földet* és a megyei lapot is. Az ünnepélyes vendéglátást a Naplemente biztosítja.

Az igazgató bólintott, de ragaszkodott ahhoz, hogy a holnaputáni próbaüzem zártkörű legyen. A nyilvánosságot kerülni kell, amíg a tökéletes működés nem garantálható.

Arra gondolt, hogy hallott a beállítási nehézségekről, nyomászavarokról, és kissé megrendült a korábbi sziklaszilárd bizalma. Emlékezett arra is, hogy a Műszaki Osztály vezetője egy társasági beszélgetésen, hallván valamit a libatömő gépről, csak legyintett.

A próbaüzem napján az igazgató késve érkezett a libafarmra, egy hatalmas sátor elé, melyet a próbaüzem céljaira állítottak. Amikor kiszállt gépkocsijából, és szét nézett, rögtön észlelte, hogy valami zavar van a sátor körül és a sátorban. Fehér köpenyes, fityulás lányok vérfoltosan léptek ki a bejárón, ijedt ábrázattal, nem éppen vidám élményeket sejtetve. Jött utánuk a főmérnök és a párttitkár, mindkettő jelentős pálinkafogyasztás hatása alatt. Zavarosan jelentettek:

– Főnök! Szétpukkadta a libák, csupa vér lett minden. Ilyet még nem láttál. Az első kettő még egyben maradt, de utána már mind megdőglött. Le kellett állítani a gépet.

A párttitkár csak bambán vigyorgott, és nagyokat nyögött. Beszélni nem tudott, csak csuklott.

A direktor a sátorban megszemlélte a csatateret és a gép mellett tanácstalanul álló feltalálót és gépgyártót, akik azt sem tudták, hová nyúljanak. A tsz-elnök folyamatosan káromkodott, és morgott magában, miközben néhány libatetemet vizsgált meg a szakértő szemével.

A Vegyesipari Vállalat igazgatója, aki rohamos anyagi gyarapodását remélte az ígéretesnek tűnő berendezés legyártásától és forgalmazásától, feldühödött. Felszívta magát, és alig uralkodva magán, figyelmet kérve az érintettektől, hangosan közölte a próbaüzem minősítését:

– Elvtársak! Meg kell állapítanom, hogy a gépi libatömés berendezésének beüzemelése eredménytelen, és nem járt a várt sikerrel. Ennek következtében nyilvános bemutatójára nem kerül sor. Tekintettel arra, hogy eredménytelen kísérletezéseknek ebben a formában nincs értelme, az újítással vállalatunk a továbbiakban nem foglalkozik, és az újítónak a dokumentációt visszaszármaztatja. Az eddigi ráfordításokat veszteségként könyveli.

A tsz-elnök jó barát akart valamit mondani, mert ő még látott valami lehetőséget a fejlesztésben, de lenyelte állásfoglalását, mert látta, hogy feldühödött barátja már eltökölte magát a libatömés téma lezárását illetően.

A minden jóval megterített asztalhoz senki nem ült le.